

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ

Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

**Oddziałowe Biuro Udostępniania
i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie**

Pl. Krasińskich 2/4/6, 00-207 Warszawa

BUWa-V-55122-215/14

JAWNE

Wybrane dokumenty dotyczące żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec Świętokrzyski
z akt w sprawie osoby o nazwisku Zwierzyna vel Zwierczyna

IPN GK 164/5088

KOPIA

IPN
OBUIAD
Warszawa

JAWNE
2014-03-13
data
Cyril Kapien
imię i nazwisko

_____
_____
_____

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN ■ GK 164/5088

AKIA

Nr akt

Protokół przesłuchania świadka.

Dnia 21 kwietnia 1947 r. w Warszawie

193 r. w

Sędzia Śledczy I rejonu Sądu Okręgowego w Warszawie z siedzibą w Warszawie

Sad Grodzki w B. Rybickiego, Oddział

w osobie Sędziego Cz. Ziemiak

z udziałem Protokółanta

w obecności stron

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka — bez przysięgi.¹⁾ —

Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści art. 106 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę

na zasadzie art. k.p.k. poczem — ¹⁾ świadek zeznał co następuje:

Aron Frydental

Imię i nazwisko 42 lata

Wiek ojciec i matka z d. Buchalter

Imiona rodziców Warszawa ul. Brzeska 10 m.7

Miejsce zamieszkania buchalter

Zajęcie moją żonę

Wyznanie niekarany

Karalność obcy

Stosunek do stron

Od 12 października 1944 r. do sierpnia 1944 r. byłem w obozie pracy przy Zakładach Ostrowieckich. Szefem tego obozu był kapitan Zwierczyński. W tym czasie byłem niejednokrotnie świadkiem jak kapitan Zwierczyński zabijał więźniów osobiste lub wydawał polecenia takim strażnikom pełniącym obowiązki workohutzów. Przypominam sobie dokładnie, że w dniu 15 października 1944 r. Zwierczyński zabił z pistoletu młodego człowieka jakiegoś Polaka, Polaka i jeszcze dwóch młodszych Żydów, których nazwisk nie pamiętam. Zabójstwo to miało miejsce na placu w Zakładach Ostrowieckich wobec wszystkich więźniów. Dokonane było w tym celu, aby terrorizować i zmusić wszystkich więźniów do oddania posiadanych

¹⁾ Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.²⁾ W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

IPN
OBUJAD
Warszawa

pieniędzy. W miesiącu kwietniu czy w maju 1943 r. ten sam mord powtórzył się. Wówczas z ręki Zwierczyńskich zginęli dwaj bracia Łychlińscy. W styczniu 1944 roku z polecenia Zwierczyńskiego zostało rozstrzelana grupa partyzantów schwytanych w okolicach obozu. Partyzanci ci byli trzymani przez cały dzień na obozie, a następnie na placu wobec wszystkich publicznie rozstrzelani. Między 7-11 listopada 1943 roku Zwierczyński wybrał 60 więźniów i w ślad ich do miejsca stracenia w Pirlieju, gdzie zostali zabici. Między tymi więźniami była również moja żona. W czerwcu 1944 r. ujęto 2 partyzantów braci Łatajńskich, którzy poprzednio uciekli z obozu i Zwierczyński kazał ich rozstrzelać na placu w obecności wszystkich więźniów. W czasie ofensywy sowieckiej między 25 lipcem a 3 sierpnem 1944 r. przyszli do obozu gestapowcy i oświadczyli więźniom, że tu zostają w dając jednocześnie ukraińcom polecenie, ażeby nastajutrz wyjechali. Tego samego dnia, w parę godzin później przyjechał Zwierczyński, który był na urlopie i wydał inne rozkazy, a mianowicie, że ukraińcy mają pozostać do pilnowania obozu i w międzyczasie Zwierczyński starał się o wagony kolejowe, którymi zostali odesłani ważniejsi więźniowie w liczbie ok. 20 do obozu w Świdzimiu. Z liczby tej zostało najwyższej ok. 35 osób. Szczytano -- /-/Przydental. /-/ Is. Zimniak. /-/ Czyżewicz.

na zgodność świadczy :

IPN
OBUJAD
Warszawa

Prokurator

Sąd Okręgowy w

(-) B. Borkowski

IPN
OBUJAD
Warszawa

IPN
OBŁAD
Warszawa

Sędzią Śledczy ..... rejonu Sądu Okręgowego w ..... z siedzibą
w **Ostrowcu** ..... Sąd Grodzki w ..... Oddział .....
w osobie Sędziego **F. Rogowskiego** .....
z udziałem Protokółanta .....
w obecności stron .....

Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści

art. 107 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę

na zasadzie art. 107-113 k.p.k. poczem —¹⁾ świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko Jan Karbowniczak

Wiek 58 lat

Imiona rodziców ..... Tomasz i Katarzyna

Miejsce zamieszkania ..... Ostrowiec, ul. Klinkiewiczowska 8

Zajęcie ..... magazynier Zakł.Ostr.

W rzym.kat. IPN

Karalność ..... niekarany

Stosunek do stron 21

W czasie okupacji niemieckiej szefem bezpieczeństwa w zakładach Ostrowieckich był Zwierzyniec. Ja w tym czasie byłem przedstawicielem robotników Polaków i do mich obowiązków należało załatwienie wszelkich spraw robotników w Dyrekcji Zakładów i u Zwierzyny. Stykając się ze Zwierzyną bardzo często i stąd poznałem go zupełnie dokładnie. Był to nie człowiek ale jak samo nazwisko wskazuje zwierzę. Ani serca, litości i wszelkich ludzkich uczuć. Znęcał się nad robotnikami bijąc każdego w nielitościwy sposób. Podegście jego do robotników było za-
godne początkowo, gdy chciał od kogo coś wydobyć, a gdy mu się nie udało

1) Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.

W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

21, 6
wało katował bez skrupułów. Pewnego razu w listopadzie 1944 r. przy-
wieźli ukraińcy jakiegoś rannego Żyda, którego Zwierzyna, gdy do nie-
go ukraińcy zwrócili się z zapytaniem co zrobić, kazał natychmiast
zastrzelić. Rozkaz wykonano Żyda zastrzelono i pochowano na miejscu
t.j. na placu w Zakładach. Okazana mi fotografia przez Pana Sędziego
jest podobizną Zwierzyny którego poznaję z całą dokładnością. Zeznałem
wszystko. - Odczytano. /-/- J. Karbowniczek

Sędzia Okręgowy Śledczy
w Ostrowcu

/-/- F. Rogowski

za zgodność świadczy :

Prokurator

Sądu Okręgowego w Ostrowcu

(-) E. Borkowski

Protokół przesłuchania świadka.

Dnia 28 grudnia 1946 r. w Ostrowcu

Sędzia Śledczy.....rejonu Sądu Okręgowego w Radomiu.....z siedzibą
w Ostrowcu.....Sąd Grodzki w ..... Oddział .....
w osobie Sędziego P. Rogowskiego
z udziałem Protokółanta .....
w obecności stron .....

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka ~~z przysięgi~~ ¹⁾ —

Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści
art. 107 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę
na zasadzie art. 127-113 k.p.k. poczem — ¹⁾ świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko Piotr WasickiWiek 59 latImiona rodziców Józef i TeklaMiejsce zamieszkania Ostrowiec, ul. Głównego 62Zajęcie służy w straży Zakł. OstrowieckichWyznanie rzym.kat.Karalność niekaranyStosunek do stron obcy ²⁾

Okazana mi przez pana sędziego fotografia jest podobna Zwie-
rzyny szefa bezpieczeństwa zakładów Ostrowieckich ze okupacji nie-
mieckich. Jakiś czas podczas wojny pracowałem przy kuchni w zakładach
Ostrowieckich. Pewnego razu na prośbę jednego robotnika który miał
kilkoro drobnych dzieci zabrałem w kąpielnię trochę z kotła tłuszczu.
Ujrzał to kierownik kuchni niejaki Wielbasiewicz, który obecnie jest
w okolicach Poznania, oskarżył mnie przed Zwierzyną, który za karę je-
dynie tylko dzięki delegatom przydzielili mnie do najcięższej pracy
w zakładach t.j. do Wielkiego Pieca. W czasie pracy przy wielkim piecu

1) Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.

2) W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakieś udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań
(art. 104 k.p.k.).

ukraińcy wykryli kilku żydów w rursach gazowych których zastrzelili i wrzucili do pieca. Jeden z tych żydów był jeszcze żywy jak go wrzucili do pieca. Ponadto dwukrotnie jeszcze widziałem zastrzelonych, przez ukraińców żydów. Reszcie je tego żyda znanego w zbiorniku od wody zastrzelili na wartowni ukraińców. Polecenie zastrzelenia żydów wydał zwierzyzna którego słuchano się, bano go się i wykonywało wszystko to co kazał. Bez jego polecenia czy zezwolenia nie można było na terenie Zakładów zrobić. Zznałem wszystko. - przeczytano

Sędzia Okręgowy Śledczy
w Ostrowcu

/-/ P. Wasicki

/-/ P. Rogowski

za zgodność świadczy

Prokurator

Sądu Okręgowego w Radomiu

(-) B. Borkowski

IPN
OBUIAD
Warszawa

IPN
OBUIAD
Warszawa

Protokół przesłuchania świadka. Dnia 5 października 1936 r. w OstrowcuSędzia Śledczy ..... rejonu Sądu Okręgowego w Radomiu z siedzibą
w Ostrowcu Sąd Grodzki w ..... Oddział .....w osobie Sędziego J. Jurkowskiego

z udziałem Protokółanta .....

w obecności stron .....

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka — ~~bez przysięgi~~ ¹⁾ —Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści
art. 107 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę
na zasadzie art. .... k.p.k. poczem — ¹⁾ świadek zeznał co następuje:Imię i nazwisko Henryk WojciakiWiek lat 45Imiona rodziców syn Jana i KatarzynyMiejsce zamieszkania Ostrowiec, ul. PoniatowskiegoZajęcie maszynista w Z- OstrowieckichWyznanie rzym.-kat.Karalność niekaranyStosunek do stron obcy ²⁾

Zwierzyna przybył do Ostrowca w 1941 r. lub na początku 1942 r. i
objął funkcje szefa bezpieczeństwa w Zakładach Ostrowieckich. Za
swojego urzędowania Zwierzyna zaprowadził w Zakładach Ostrowieckich
kartotekę dla wszystkich pracowników. Wszyscy pracownicy Zakładów
byli podzieleni na trzy grupy, według swojej wydajności w pracy. Do
kategorii pierwszej należeli robotnicy najsłabsi : a tylni samych
najmniej wydajni w pracy. Robotnicy ci byli przeznaczeni na wynisz-
czenie. Do drugiej należeli robotnicy nieco wydajniejsi w pracy, a do
trzeciej robotnicy najpilniejsi. Każda kategoria miała inny kolor.

¹⁾ Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.²⁾ W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakie udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

Robotnicy najslabsi mieli karty białe z czarnym paskiem w poprzek. Kategoria średnia miała kolor różowy. Jaki było trzeci kolor tego nie pamiętam. W kartach zaopatrzonych fotografiami robotników były czynne uwagi co do pracy każdego robotnika, na przykład^z oznaczone były na nich opóźnienia w pracy robotników, nie stawienie się do pracy niezależnie od tego czy nastąpiło wskutek choroby pracownika lub innej przyczyny uzasadnionej lub nieuzasadnionej. W razie parokrotnego niestawienia się do pracy robotnik dostawał białą kartę. W razie jeżeli było zapotrzebowanie ludzi do obozów koncentracyjnych wyznaczano ich z pośród osób mających białe karty. Niezależnie od powyższego celem zastraszania robotników wybierano z pośród pracowników oznaczonych białymi kartkami niektóre osoby i wysyłano je do koncentracyjnych obozów. W ten sposób wysłano do obozu Edwarda Szczura Wymysłów gm. Kunów. Józefa Ziółkowskiego, Ostrowiec, ul. Bałtońska i wielu innych. Szczur i Ziółkowski dostali białe karty i w dalszej konsekwencji zostali wysłani do obozu z tego powodu, że upominali się o podwyżkę płacy. Zwierzyna był w stałym kontakcie z gestapo i żandarmerią. Zauważyłem, że po każdej wizycie u niego gestapowców, ktoś z fabryki był aresztowany. Za czasów urzędowania Zwierzyny w Zakładach Ostrowieckich bezpośrednio z jego rozkazu zostało rozstrzelanych kilkadziesiąt żydów. Sam widziałem jak ukraińcy z jego polecenia rzucili do pieców martenowskich 2 młodych żydów. Miało to miejsce w lipcu lub sierpniu 1944 r. Poza tym dodaje, że żydzi byli używani do najcięższych prac a dostawali jako wyżywienie wodnistą zupę, żydzi w zakładach Ostrowieckich podlegali Zwierzynie. Bardzo dużo żydów umarło z wyczerpania za urzędowania Zwierzyny. W 1944 r. groził pracownikom jeżeli nie podporządkują się zarządzeniom niemieckim to wszyscy wyginą. Powyższe przemówienie Zwierzyna wygłosił do urzędników i inteligencji z pośród pracowników Zakładów Ostrowieckich. Odczytano /-/- Henryk Wójcicki. Sędzia /-/- J. Jurkowski. -

Za zgodność świadoczy :

Prokurator

Sądu Okręgowego w Radomiu

(-) B. Borkowski

Protokół przesłuchania świadka.

Dnia 15 października 1946 r. w Ostrowcu

Sędzia Śledczy ..... rejonu Sądu Okręgowego w Radomiu z siedzibą w Ostrowcu Sąd Grodzki w ..... Oddział ..... w osobie Sędziego F. Rogowskiego z udziałem Protokółanta ..... w obecności stron .....

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka — ~~bezprzysięgi~~¹⁾ —

Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści art. 107 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę na zasadzie art. 107-113 k.p.k. poczem — ¹⁾ świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko Moszek Brugirer

Wiek 28 lat

Imiona rodziców Szyja- Lejzor i Laja

Miejsce zamieszkania Ostrowiec ul. Górczyska 4

Zajęcie kupiec

Wyznanie mojżeszowe

Karalność niekarany

Stosunek do stron oboj

2)

W okresie wysiedlania żydów z Ostrowca wybrano grupę najmłodszych i skierowano ich na teren Zakładów Ostrowieckich. Ja również należałem do tej grupy. Gdy nas skierowano do Zakładów szef Bezpieczeństwa którym był niejaki Zwierzyna wydał polecenia byśmy wszystko co najwartościowsze wydali. W czasie składania mienia Zwierzyna bez żadnego powodu wyprowadził z magazynu dwóch żydów, a na chwilę trzeciego i kazał ich zastrzelić ukraińcom, czego ci początkowo nie chcieli zrobić, lecz Zwierzyna nimi sprzeciwu gestapowca Grumana, wydał ponowne polecenie ukraińcom i ci aż nie bardzo chętnie rozkaz Zwierzyny spełnili i żydkowie ci t.j.

1) Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.

2) W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

xxx Moszek Gutman, Grinberg imienia nie znam i trzeci o nieznanym mi nazwisku z Krakowa zostali zastrzeleni. Po egzekucji Zwierzyna osaczył, że ci u których znajdzie się jakieś wartościowe rzeczy zostali rozstrzelani żydkowie ci zostali zastrzeleni dla zastraszenia was byśmy przez to oddali wszystko i nie nie ukryli. Ponieważ udało mi się uciec, więc o dalszych wyczynach Zwierzyny bezpośrednio nie wiem. Słyszałem jednak, że wielu bardzo żydków z przyczyny Zwierzyny zginęło niewinnie. Pośrednio właśnie drogą słyszałem z polecenia Zwierzyny zastrzelono dwóch braci Szejnów i dwóch braci Zachcińskich. Zznałem wszystko .-

Sędzia Okręgowy Słuchający w Ostrowcu
/-/-/F. Rogowski

/-/Moszek Brukier

Za zgodność świadczy :

Prokurator

Sądu Okręgowego w Radomiu

(-) B. Borkowski

Protokół przesłuchania świadka.

Dnia 15 października 1946 w Ostrowcu

Sędzia Śledczy ..... rejonu Sądu Okręgowego w ~~Radomiu~~ z siedzibą w Ostrowcu

Sąd Grodzki w ....., Oddział .....

w osobie Sędziego P. Rogowskiego

z udziałem Protokółanta .....

w obecności stron .....

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka — ~~z przysięgą~~ ¹⁾ —

Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści art. 107 k.p.k. — oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę

na zasadzie art. 107-113 k.p.k. poczem — ¹⁾ świadek zeznał co następuje:

Imię i nazwisko Teuchan Zaletreger

Wiek 46

Imiona rodziców Mordka i Rajzla

Miejsce zamieszkania Ostrowiec ul. Reja 2

Zajęcie szklaru

Wyznanie mojżeszowe

Karalność niekarany.

Karalność obcy

Stosunek do stron .....

W dniu 11 października 1942 wysiedlono wszystkich żydów z Ostrowca.

Z całej ilości wysiedlonych wybrano 2000 osób i umieszczono w barakach na terenie Zakładów Ostrowieckich. Każdy z nas z owych 2000 osób miał przy sobie wszystko co było najwartościowsze. Gdy nas przyprowadzono na tereny Zakładów, szef Bezpieczeństwa przy Zakładach którym w tym czasie był niejaki Zwierzyna vel Zwierzyna, zarządził wydanie

przez nas najwartościowszych rzeczy. Częściowo oddawaliśmy zaś częściowo nie. W czasie składania tych rzeczy do przeznaczonych na ten cel Zwierzynie nie podobało się z zachowania trzech żydów i tych, a byli to Gutman, Grinberg obaj z Ostrowca i trzeci o nieznanym mi na -

¹⁾ Zbędne wyrazy druku należy przekreślić.²⁾ W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

nazwisku żydek z Krakowa, na naszych oczach kazał ukraińcom zastrze-
lić. Polecenie Zwierzyny zostało wykonane. Po tej egzekucji rewidowano
nas wszystkich i zabierano resztę co u kogo znaleziono. Po tych czyn-
nościach posegregowano nas i rozdzielono do pracy po rozmaitych in-
stytucjach. Ja zostałem przydzielony do pracy w cegielni. Gdy pewne-
go razu powróciliśmy z pracy, Zwierzyna zarządził przy nas rewizję i
gdy znalazł podobno u braci Zachcińskich z Ostrowca 70 dolarów, kazał
ich na miejscu ukraińcom zastrzelić, mimo iż obecni przy tym esamani
wstawiali się, by ich nie zabijano. Zwierzyna jako szef bezpieczeństwa
miał wszędzie wstęp, dlatego też zjawiał się podczas pracy, kontrolo-
wał naszą pracę, co spowodowało że bardzo wielu żydów z przeciążenia
pracą i wycieńczenia umierało. Przez niego to wielu żydów zwłaszcza
młodych wysyłanych było do obozów koncentracyjnych gdzie ginęli.
Zdaje się było to w 1944 r., dwóch żydów Sztajnow uciekło z pracy,
co zostali schwytani, wówczas Zwierzyna zwołał wszystkich nas i oś-
wiadczył że Sztajnowie zostaną za usiłowanie ucieczki zastrzeleni, a
na przyszłość będzie odbywało się dziesiątkowanie. Sztajnowie zostali
na skutek zarządzenia Zwierzyny zastrzeleni. Ponadto Zwierzyna zarzą-
dził obławy za żydkami, którzy uciekli z pracy. Podczas tych obław
wielu żydków zostało schwytanych i rozstrzelanych. Zeznałem wszystko.

sędzia Okręgowy śledczy
w Ostrowcu
/-/F. Rogowski

IPN
OBUIAD
Warszawa

odczytano:
/-/Zalotreger

Za zgodność świadoczy:

Prokurator
Sądu Okręgowego w Radomiu

E. Berkowski

IPN
OBUIAD
Warszawa

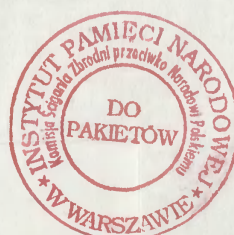
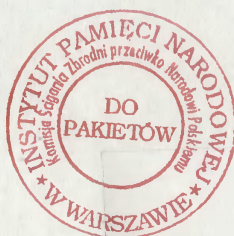

Za zgodność

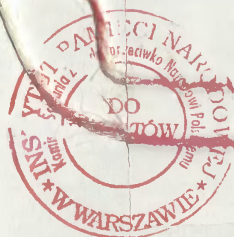
Koordinator Zespołu

dr Urszula Krasnicka - Zajdler

29.05.2014

Teczka / księga zawiera ..... 14 ..... /
słownie: .....
..... całkowicie ..... kart
kolejno ponumerowanych, zszytych
i zabezpieczonych pieczęcią.
Warszawa, dn. .... 29 MAJ 2014 .....

KOPIA

Stwierdzam zgodność niniejszej kserokopii materiałów
dot. żydowskich grobów wojennych w m. Ostrowiec
Świętokrzyski z dokumentem znajdującym się
w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji
Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
o sygn. IPN GK 164/5088.
Warszawa, dn. 29.05.2014 r.

Matylda
Zajdler